

**ПРОГАЊАЊЕ У КРИВИЧНОМ
ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ
СРПСКЕ**

 HEINRICH BÖLL STIFTUNG
SARAJEVO

*Pripremu i izdavanje ove publikacije finansijski je podržala
Fondacija Heinrich Böll. Za stavove i mišljenja iznijete u
publikaciji odgovorni su sami autori i autorice, a ne Fondacija
Heinrich Böll.*

**ПРОГАЊАЊЕ У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ**

Марија Митровић

Бања Лука, 2024. године

САДРЖАЈ

УВОД

1. ПРОГАЊАЊЕ - ОСНОВ ЗА ИНКРИМИНИСАЊЕ

1.1. Истанбулска конвенција - усвајање и значај

1.2. Дефинисање прогањања у Истанбулској конвенцији

2. БИЋЕ КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА

2.1. Дефинисање прогањања у Кривичном законнику Републике Српске

2.2. Специфичности радње извршења кривичног дјела прогањања

3. ПРОГАЊАЊЕ У УПОРЕДНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

4. ЖЕНЕ КАО ЖРТВЕ ПРОГАЊАЊА

5. КОРЕЛАЦИЈА ПРОГАЊАЊА И ДРУГИХ КРИВИЧНИХ ДЈЕЛА

ЗАКЉУЧАК

ЛИТЕРАТУРА

УВОД

Кривично дјело прогањања је релативно ново кривично дјело које кривична законодавства први пут препознају крајем 20. и почетком 21. вијека. Обавеза формалног увођења овог кривичног дјела и његовог санкционисања у европским законодавствима настаје усвајањем Конвенције о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици.

Прогањање је у кривично законодавство Републике Српске уведено као ново кривично дјело 2017. године. Основ за његово увођење била је Истанбулска конвенција - Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, усвојена 2011. године у Истанбулу под окриљем Савјета Европе.

Овом конвенцијом се од држава чланица између осталог захтјева да допуне своја кривична законодавства прописивањем кривичног дјела прогањања. У оквиру Босне и Херцеговине (даље: БиХ), само Кривични законик Републике Српске прописује ово кривично дјело, док кривично законодавство Федерације Босне и Херцеговине још увијек не познаје кривично дјело прогањања.

Прогањање је кривично дјело које је специфично првенствено по томе што ни сама Истанбулска конвенција не садржи прецизну дефиницију његовог бића, те се оно по многим својим елементима разликује у упоредном законодавству.

Уопште, под појмом прогањања подразумева се такво понашање којим се код жртве изазива одређен степен страха и осјећаја несигурности, а које карактерише упорност и понављање односно временски континуитет. Обухватити овакав феномен довољно прецизном законском нормом представља сложено питање за сва национална законодавства.

У овом раду је фокус на анализи кривичног дјела прогањања у законодавству Републике Српске. Прогањање је уведено у Кривични законик Републике Српске чланом 144. и сврстано у кривична дјела против слобода и права грађана (глава VII Законика). Наше законодавство разликује основни и тежи облик овог кривичног дјела, при чему је тежи облик одређен пасивним субјектом на ког је дјело усмјерено.

С обзиром на сложеност проблема инкриминисања прогањања, такође је важно обратити пажњу и на различита рјешења у погледу прописивања овог кривичног дјела

у државама континенталног али и англосаксонског система, те на сличности и разлике у законодавствима у земљама Европе и региона.

Важност ове инкриминације огледа се и у чињеници да је неријетко у корелацији са другим кривичним дјелима али и другим врстама криминалитета, што наглашава потребу за изрицањем адекватних санкција ради остваривања специјалне и генералне превенције.

Такође, специфичност овог кривичног дјела огледа се у чињеници да су жртве кривичног дјела преодминантно жене, док су извршиоци најчешће мушкарци.

1. ПРОГАЊАЊЕ - ОСНОВ ЗА ИНКРИМИНАСАЊЕ

Прогањање је у кривично законодавство Републике Српске уведено као ново кривично дјело Кривичним законом из 2017. године. „Криминалнополитички основ за увођење овог кривичног дјела у кривичноправни систем Републике Српске произлази из одредбе члана 34. Конвенције о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици.”¹

1.1. Истанбулска конвенција - усвајање и значај

Ратификацијом Конвенције о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (у даљем тексту: Истанбулска конвенција) која је усвојена 11. маја 2011. године у Истанбулу под окриљем Савјета Европе, настаје обавеза за државе да допуне своје кривично законодавство прописивањем овог кривичног дјела. Босна и Херцеговина је ратификовала Истанбулску конвенцију 7. новембра 2013. године.

„Сврха Конвенције је заштита жена од свих облика насиља, спречавање, процесуирање и елиминисање насиља према женама и насиља у породици. Конвенција укључује свеобухватни оквир закона и политика за заштиту и подршку и жртвама насиља према женама и насиља у породици.”²

Истанбулска конвенција је међународни акт од изузетног значаја за спречавање и борбу против насиља над женама и насиља у породици који на свеобухватан начин

¹ Милош Бабић, Иванка Марковић, *Кривично право посебни дио*, Правни факултет у Бањој Луци, Бања Лука, 2019. год., стр. 100.

² “Истанбулска конвенција”, <https://arsbih.gov.ba/istanbulska-konvencija/> (приступљено: 24.7.2024.год.)

регулише ову област и редставља правно обавезујући инструмент спречавања и борбе против насиља над женама и насиља у породици.

„У оквиру своје области, то је међународном мјерило и златни стандард за законодавство и политику не само у Европи него и широм свијета.”³

„Конвенција се бави насиљем над женама и насиљем у породици као питањем људских права. Истанбулска конвенција је темељна и достојанствена гаранција у смислу људских права жена због чињенице да прописује и кажњава случајеве домаћег (физичког, сексуалног, психолошког или економског) насиља, сакаћења женских гениталија, присилног брака, сексуалног узнемиравања, сексуалног насиља, ухођења, присилног абортуса и присилне стерилизације као кривичних дјела.”⁴

1.2. Дефинисање прогањања у Истанбулској конвенцији

Прогањање је дефинисано чланом 34. Истанбулске конвенције: „Чланице ће предузети неопходне законодавне односно друге мере како би обезбедиле да намерно понашање понављањем претњи упућених другом лицу, које узрокују да се она односно он плаши за своју безбједност, буде инкриминисано.”⁵ Постоји низ недоумица, тј. спорних питања у вези са овом инкриминацијом.

„Истанбулска конвенција не пружа одговор на питање како треба цијенити услов понављања радње извршења, односно колико времена треба да протекне да би могло бити ријечи о овом кривичном дјелу.”⁶

2. БИЋЕ КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА

Кривични законик Републике Српске познаје кривично дјело прогањања у свом основном и квалификованом облику. Кривично дјело је сврстано у главу Главу VII

³ Женска мрежа БиХ, Истанбулска конвенција је гаранција за женска и ЛГБТИ+ права. Истанбулска конвенција спасава животе!;<https://zenskamreza.ba/istanbulska-konvencija-je-garancija-za-zenska-i-lgbti-ljudska-prava-istanbulska-konvencija-spasava-zivote/>

⁴ Женска мрежа БиХ, Истанбулска конвенција је гаранција за женска и ЛГБТИ+ права. Истанбулска конвенција спасава животе!;<https://zenskamreza.ba/istanbulska-konvencija-je-garancija-za-zenska-i-lgbti-ljudska-prava-istanbulska-konvencija-spasava-zivote/>

⁵ Савјет Европе: Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, <https://rm.coe.int/1680462540>

⁶ Никола В. Пауновић, *Кривичноправни аспекти прогањања - упоредноправна анализа и могући правци de lege ferenda измена*, Страни правни живот, 1/2019, Београд, 2019. год., стр. 23.

Законика - кривична дјела против права и слобода грађана. Заштићено добро које се штити овом инкриминацијом је право на приватност и мир.

2.1. Дефинисање прогањања у Кривичном законнику Републике Српске

Основни облик дјела врши онај „ко упорно и кроз дуже вријеме прати или уходи друго лице или с њим директно или преко трећег лица настоји успоставити или успоставља нежељени контакт или на други начин код тог лица изазива промјене животних навика, тјескобу или страх за властиту сигурност или сигурност њему блиских лица”⁷.

Тежи облик дјела одређен је пасивним субјектом и постоји онда када је прогањање „извршено у односу на садашњег или бившег брачног или ванбрачног партнера, лица са којим је извршилац био у интимној вези или према дјетету”⁸.

За основни облик дјела прописана је новчана казна или казна затвора у трајању до двије године, док ће се за тежи облик дјела учинилац казнити казном затвора од шест мјесеци до двије године.

2.2. Специфичности радње извршења кривичног дјела прогањања

Радња извршења кривичног дјела прогањања⁹ је постављена алтернативно, тј. обухвата више радњи (праћење или ухођење, успостављање или настојање да се успостави нежељени контакт), при чему се извршењем било којих од тих радњи може извршити ово кривично дјело. У законском тексту су наведене само неке од радњи којима може бити извршено кривично дјело прогањања, док су друге обухваћене генералном клаузулом „на други начин”¹⁰.

Са развојем технологије и друштвених мрежа у савремено доба, отворене су и могућности за развој нових видова криминалитета, тако се и кривично дјело прогањања може извршити различитим радњама не само у физичком, већ и у виртуелном простору.

⁷ Кривични Законик Републике Српске („Сл. гласник РС”, бр. 64/2017, 104/2018 - одлука УС, 15/2021, 89/2021, 73/2023 и „Сл. гласник БиХ”, бр. 9/2024 - одлука УС БиХ)

⁸ Кривични Законик Републике Српске („Сл. гласник РС”, бр. 64/2017, 104/2018 - одлука УС, 15/2021, 89/2021, 73/2023 и „Сл. гласник БиХ”, бр. 9/2024 - одлука УС БиХ)

⁹ „ко прати или уходи друго лице”

¹⁰ „или на други начин код тог лица изазива промјене животних навика, тјескобу или страх за властиту сигурност или сигурност њему блиског лица”

„Са овако одређеном радњом извршења има доста законских бића у кривичним законима. С обзиром да се ради о доста широким клаузулама, треба бити врло опрезан у њиховом тумачењу, јер оне често у довољној мјери не одређују прецизно садржај дјелатности на које упућује диспозиција дјела, па стога под њих могу бити подведене и неке животне ситуације које по свом садржају не одговарају смислу законског бића датог кривичног дјела.”¹¹

„Код неких кривичних дјела није довољно само постојање одређене радње, већ је неопходно да она постоји у *одређеном квалитету* у закону постављеном.”¹² Код кривичног дјела прогањања тражи се одређен интензитет - потребно је да је да су радње извршавају „упорно” и темпорални елемент - „кроз дуже вријеме”.

Да би се остварила обиљежја овог кривичног дјела потребно је да се радњом извршења код пасивног субјекта изазове промјена животних навика, тјескоба или страх за властиту сигурност или сигурност њему блиског лица. Дакле, за постојање кривичног дјела није довољно да је извршена сама радња, него је потребно и да наступи посљедица која се манифестује кроз осјећај страха или тјескобе код жртве. Осјећај тјескобе и страха представља фактичко питање које цијени суд у сваком поједином случају.

„Према решењу из Истанбулске конвенције, намера творца била је да се последица кривичног дела има ценити на основу субјективног доживљаја жртве, што треба следити с обзиром на то да су осећај и граница угрожености сопствене безбедности ствар личног виђења те због тога по овом питању не треба уводити стандард просечне особе.”¹³

3. ПРОГАЊАЊЕ У УПОРЕДНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

Кривично дјело прогањања у националним законодавствима држава није установљено на јединствен начин. Постоје значајне разлике у инкриминисању овог дјела у земљама евроконтиненталног и англосаксонског система, као и међу земљама у нашем региону.

¹¹ Милош Бабић, Иванка Марковић, *Кривично право општи дио*, Бања Лука, 2019. год, стр. 124.

¹² *Ibid.*

¹³ Никола В. Пауновић, *Кривичноправни аспекти прогањања - упоредноправна анализа и могући правци de lege ferenda измена*, Страни правни живот, 1/2019, Београд, 2019. год, стр 24.

„Све већи број држава опредељује се за увођење кривичног дела прогањања у своја кривична законодавства, док се поступно смањује број држава које прогањање инкриминишу посредно, кроз друге постојеће инкриминације.”¹⁴

За разлику од Кривичног Законика РС који прописује кривично дјело прогањања, у Кривичном закону Федерације БиХ не постоји оваква инкриминација.

У законодавству Србије је кривично дјело прогањања прописано чланом 138а, при чему ово кривично дјело врши онај ко „у току одређеног временског периода упорно” врши неку од четири такставно наведене алтернативно одређене радње извршења (друго лице необлаштено прати или предузима друге радње у циљу приближавања том лицу противно његовој вољи; противно вољи другог лица настоји да са њим успостави контакт непосредно, преко трећег лица или путем средстава комуникације; злоупотребљава податке о личности другог лица или њему блиског лица ради наручивања робе или услуга; прети нападом на живот, тело или слободу другог лица или њему блиског лица) или ко „предузима друге сличне радње на начин који може осетно да угрози лични живот лица према ком се радње предузимају”.¹⁵

„Прогањање се у члану 140 Казненог Закона Републике Хрватске (2011) схвата као наметљиво понашање, а дефинише као конзистентно и континуирано праћење или посматрање друге особе или успостављање, односно настојање успостављања нежељеног контакта с другом особом или на неки други начин настојање да се уплаши друга особа и тиме узрокује узнемиреност или страх за њену сигурност или сигурност оних који су јој блиски.”¹⁶ Кривично гоњење за наметљиво понашање предузима се по приједлогу оштећеног, осим у случају кад је пасивни субјект дијете.

„Као предности словеначког решења у погледу инкриминисања прогањања треба навести да је направљена разлика између прогањања у реалном и виртуелном окружењу, као и то да је оно нормирано као посљедично кривично дело.”¹⁷

У кривичном законодавству Аустрије, код кривичног дјела поргањања се „не захтева постојање неке посебне намере на страни учиниоца, нити инсистира на наступању последице у виду јављања осећаја страха по безбедност, осећања тескобе или слично. Учинилац би у начелу требало да манифестује упорност у понашању

¹⁴ Милица Ковачевић, *Прогањање - општа разматрања и упоредноправни преглед*, Страни правни живот, 1/2018, Београд, 2018. год. стр. 57.

¹⁵ Кривични Законик (“Сл. гласник РС”, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019)

¹⁶ Никола В. Пауновић, *Кривичноправни аспекти прогањања - упоредноправна анализа и могући правци de lege ferenda измена*, Страни правни живот, 1/2019, Београд, 2019. год., стр. 30.

¹⁷ Никола В. Пауновић, *op. cit.*, стр. 31.

У италијанском Кривичном закону (Codice penale, 1930), прогањање је дефинисано као континуирано узнемиравајуће, пратеће или прогањајуће понашање које узрокује стање узнемирености и страха код жртве или изазива мотивисан страх за сопствену сигурност жртве или сигурност родитеља, сродника или других који су повезани са жртвом на основу афективног односа, односно које присиљава жртву да промени своје животне навике.¹⁸

У Данској је прогањање регулисано на специфичан начин. „Потребно је да учинилац, након што му је полиција забранила приближавање пасивном субјекту настави да узнемирава ту особу, да би се сматрало да учинилац чини кривично дело.”¹⁹

„У Уједињеном Краљевству кривично дело прогањања постоји у случајевима када извршилац предузима континуирано понашање ако то доводи до узнемирености друге особе и под условом да су радње које се врше у вези са прогањањем, односно да извршилац зна или би требало да зна да ће то понашање довести до узнемиравања друге особе”.²⁰

Уочава се да се у већини законодавстава као услов инкриминације тражи наступање одређеног вида посљедице која се најчешће манифестује као осјећање страха за сигурност код жртве. Такође, у свим законодавствима се тражи одређен временски елемент у радњи извршења, тј. из законских текстова произлази да је потребно да извршилац радњу врши у дужем временском периоду. У неким рјешењима радња је одређена непрецизно, а неријетко се генералном клаузулом оставља могућност да буде допуњена и другим сличним радњама.

4. ЖЕНЕ КАО ЖРТВЕ ПРОГАЊАЊА

Код кривичног дјела прогањања у улози пасивног субјекта се најчешће налазе жене, док су извршиоци доминантно лица мушког пола.

Према статистичким подацима о криминалитету МУП-а Републике Хрватске за 2023. годину, од укупно 232 учинилаца кривичног дјела наметљиво понашање (које одговара домаћем кривичном дјелу прогањања) од укупно 271 починитеља, 216 су

¹⁸ Никола В. Пауновић, *op. cit.* стр. 29.

¹⁹ Милица Ковачевић, *op. cit.* стр. 64.

²⁰ Никола В. Пауновић, *op. cit.* стр. 26.

били мушкарци. Од тога највише у животној доби од 39 до 49 (њих 92) и од 29 до 39 година (њих 56).

Од укупно 509 особа оштећених овим кривичним дјелом, чак 416 су женског пола, док су 93 жртве били мушкарци. Према подацима из истог статистичког прегледа, од укупног броја оштећених особа двије су биле дјеца до 14 година, четири у доби од 14-16 година, а 14 особа у доби од 14-18 година.²¹

Статистички подаци из праксе указују на то да су жене најугроженије када је ријеч о овом кривичном дјелу, те да се ради о дјелу са елементима родно заснованог насиља.

Посебну опасност представља извршење овог кривичног дјела од стране бившег или садашњег партнера, што је законодавац препознао као тежи облик дјела за који је запријеђена казна затвора од шест мјесеци до 2 године.

Из анализе судских пресуда у РС за кривична дјела прогањања и полног узнемиравања која је спроведена у оквиру фондације Удружене жене, видљива је потреба за изрицањем оштрих казни од стране судова, умјесто блажег кажњавања учиниоца, из разлога специјалне, али и генералне превенције која је од великог значаја за побољшање положаја жена у друштву у цјелини.

„Поред директног кажњавања и спречавања починилаца насиља да убудуће врше иста или слична кривична дјела, казне имају важан утицај на друштвену перцепцију ових облика насиља којима су преобладајуће изложене жене, а блаже кажњавање доприноси њиховом додатном маргинализовању и невидљивости, те утиче на жртве да вјерују да њиховим пријављивањем неће бити у могућности да остваре заштиту и сигурност.”²²

5. КОРЕЛАЦИЈА ПРОГАЊАЊА И ДРУГИХ КРИВИЧНИХ ДЈЕЛА

Примјери из праксе показују да кривично дјело прогањања често само претходи извршењу других кривичних дјела. Прогањање је најчешће повезано са кривичним

²¹ Статистички преглед темељних сигурносних показатеља и резултата рада у 2023. години, МУП РХ, Загреб, 2024. год.

²² Александра Петрић, *Анализа судских пресуда у Републици Српској за кривична дјела прогањања и полног узнемиравања*; Фондација Удружене жене Бања Лука, Бања Лука, децембар 2019. год, стр. 10.

дјелима против живота и тијела, против брака и породице, те кривичним дјелима против полног интегритета.

Свједоци смо пораста и све чешћих смртних исхода различитих облика насиља према женама, при чему су многе жене претходно већ биле жртве прогањања али и других кривичних дјела.

Важно је нагласити значај инкриминисања прогањања и изрицања казни за ово кривично дјело, нарочито из разлога генералне превенције, како би се спријечила будућа насилна понашања која могу резултирати повредама тјелесног или полног интегритета.

„Инкриминисањем прогањања јасно се даје на знање да се неће толерисати понашање које доводи до нарушавања туђег мира и приватности, без обзира на то што није коришћено оружје или што нису нанесене телесне повреде.”²³

ЗАКЉУЧАК

Законодавство Републике Српске је чланом 144. Кривичног законика прописало кривично дјело прогањање, чиме је испуњен захтјев Истанбулске конвенције у овом сегменту. Сама Конвенција у свом тексту не пружа прецизно одређење бића кривичног дјела прогањања већ га одређује на уопштен начин, те је овај задатак рјешаван на различит начин у свакој од држава чланица Конвенције.

Из законског текста произлази да је у нашем законодавству кривично дјело прогањања одређено као кривично дјело са алтернативном радњом извршења, уз остављање могућности да се оно изврши и на други начин, односно радњама које нису експлицитно наведене у самом тексту одредбе. Тежи облик овог кривичног дјела одређен је у односу на својства пасивног субјекта и постоји онда кад је дјело извршено према бившем или садашњем брачном или ванбрачном супружнику, лицу са ком је извршилац био у интимној вези или према дјетету.

Свједоци смо рапидног развоја модерних технологија, чиме се отвара могућност и за развој различитих нових облика криминалитета. Посебну опасност представља могућност да кривично дјело прогањања буде извршено различитим радњама усмјереним на пасивни субјект не само у физичком, већ и у виртуелном простору.

²³ Милица Ковачевић, *Прогањање - општа разматрања и упоредноправни преглед*, Страни правни живот, 1/2018, Београд, 2018. год., стр. 69.

Како је већ поменуто, Истанбулска конвенција која представља правни основ за инкриминисање прогањања нуди само уопштenu дефиницију, те унутар националних законодавстава различитих држава постоје знатне разлике у погледу одређења овог кривичног дјела.

Упоредивањем законских рјешења различитих држава, долазимо до закључка да у погледу овог кривичног дјела још увијек не постоји јединствено рјешење, што показује да се ради о комплексном феномену чијем изучавању треба посветити посебну пажњу.

Посматрајући доступне статистичке податке у вези са кривичним дјелом прогањања, видљиво је да су жртве овог кривичног дјела предоминантно жене, док су извршиоци већински мушкарци. Такође, посебну опасност представља чињеница да прогањање често само претходи повредама тјелесног интегритета или других облика насиља, што ову инкриминацију чини изузетно значајном и актуелном.

Посебан значај у превенцији овог али и других повезаних кривичних дјела има судска пракса, али и став друштва у цјелини. Поруке које друштво шаље у погледу неодобравања различитих кривичних дјела и њихових извршилаца су често од пресудног значаја за охрабривање жртава у погледу пријављивања кривичног дјела, као и за њихово оснаживање.

Можемо закључити да је прецизно прописивање кривичног дјела прогањања од великог значаја, како би се обухватили сви аспекти овог сложеног феномена и пружио ефикасна заштита жртвама, али и спријечила злоупотреба. Законско рјешење у погледу прогањања у Републици Српској у начелу пружа могућност за ефикасну заштиту жртава, при чему треба нагласити да је улога судова и других надлежних институција кључна за заштиту жртава од свих облика насиља.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бабић ,Милош, Марковић, Иванка, *Кривично право општи дио*, Правни факултет у Бањој Луци, Бања Лука, 2019. год.
2. Бабић, Милош, Марковић, Иванка, *Кривично право посебни дио*, Бања Лука, 2019. год.
3. Ковачевић, Милица, *Прогањање - општа разматрања и упоредноправни преглед*, Страни правни живот, 1/2018, Београд, 2018. год.
4. Пауновић, Никола В., *Кривичноправни аспекти прогањања - упоредноправна анализа и могући правци de lege ferenda измена*, Страни правни живот, 1/2019, Београд, 2019. год.
5. Петрић, Александра, *Анализа судских пресуда у Републици Српској за кривична дјела прогањања и полног узнемиравања*; Фондација Удружене жене Бања Лука, Бања Лука, децембар 2019. год.
6. Кривични Законик Републике Српске (“Сл. гласник РС”, бр. 64/2017, 104/2018 - одлука УС, 15/2021, 89/2021, 73/2023 и “Сл. гласник БиХ”, бр. 9/2024 - одлука УС БиХ)
7. Кривични Законик (“Сл. гласник РС”, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 72/2009,111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019)
8. Савет Европе: Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, Истанбул 11.5.2011.; <https://rm.coe.int/1680462540> , приступљено: 24.7.2024. год.
9. Статистички преглед темељних сигурносних показатеља и резултата рада у 2023. години, МУП РХ, Загреб, 2024. год.
10. Истанбулска конвенција; <https://arsbih.gov.ba/istanbulska-konvencija/> , приступљено: 24. 7. 2024. године.
11. Женска мрежа БиХ, Истанбулска конвенција је гаранција за женска и ЛГБТИ+ права. Истанбулска конвенција спашава животе!; <https://zenskamreza.ba/istanbulska-konvencija-je-garancija-za-zenska-i-lgbti-ljudska-prava-istanbulska-konvencija-spasava-zivote/> , приступљено: 24. 7. 2024. год.

